

Zinātnes Vēstnesis

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMES UN LATVIJAS ZINĀTNIEKU SAVIENĪBAS LAIKRAKSTS

Nº 12 (55)

1993. gada jūlijs

Cena 2 santīmi

DEMOGRĀFISKĀ SITUĀCIJA UN PROGNOZES

Referāts nolasīts LZA sēdē 1993. gada 1. jūlijā

Pēc 10 dienām visā pasaulē pēc ANO rekomendācijas atzīmēs Vispasaules iedzīvotāju (demogrāfisko) dienu. Paiet seši gadi, kopš pasaule ieradās piecmiljardais cilvēks. ANO eksperīti aprēķināja, ka tas visticamāk notika 1987. g. 11. jūlijā. Tāpēc šo dienu rekomendē atzīmēt visās valstīs, galveno uzmanību veltot savas valsts aktuālo demogrāfisko problēmu apskatam un to iespējamiem risinājumiem. Un kaut arī mēs sapulcējamies nevis 11. jūlijā, kas ir svētdien, bet pirmajā, šķiet, mēs pirmo reizi vispusīgi mēģināsim aplūkot neatkarīgās Latvijas iedzīvotāju un to dzīves vides aktuālākās problēmas. Tāds vēlējums tika izteikts arī nesen notikušās Eiropas demogrāfu konferences rekomendācijās.

Diemžēl demogrāfiskās situācijas raksturojumam man pārsvarā jālieto drūmas krāsas, jo visai nelabvēlīga ir šī situācija. Visai kritiski mēs to vērtējām arī agrāk, taču 1982. gada nogalē, kad Rīgā pirmo reizi notika ANO simpozijs, mēs daudzajiem ārvalstu speciālistiem varējām objektīvi uzburīt daudz pievilcīgāku ainu. Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana novārdzinātajai tautai prasa savu.

Raksturīgi, ka reālā depopulācija valstī sākās tikai 90. gados. 1990. gada sākumā iedzīvotāju skaits sasniedza savu maksimumu (2673 tūkstoši). No 1989. g. pirmo reizi pēc 1949. g. iedzīvotāju deportācijām civiliedzīvotāju migrācijas saldo kļuva negatīvs, no 1990. g. rudens mirušo skaits regulāri pārsniedz dzimušo skaitu. Rezultātā iedzīvotāju skaits ir sarucis apmēram par 100 tūkstoš cilvēku. Tikai šī gada piecos mēnešos tas samazinājies par 17,5 tūkstošiem. Tiesa, lielākoties šis samazinājums ir uz emigrācijas rēķina, sakarā ar slāvu tautības pārstāvju atgriešanos dzimtenē, tomēr arvien lielāks kļūst arī mirušo skaits pārsvars pār jaundzimušo skaitu, turklāt praktiski visiem skaitiski lielākiem etnosiem. Šī bilance negatīva ir arī latviešiem. Šī gada piecos mēnešos mirušo skaits valstī par 4272 cilvēkiem jeb 35% pārsniedza jaundzimušo skaitu. Ir zināms pamats prognozēt, ka līdz šī gada beigām šis pārsvars pietuvosies 10 000. Tāds stāvoklis Latvijā mūsu gadītā nekad nav bijis, izņemot dažus kara gadus. Tāds izmiršības temps nav pieredzēts nevienā no Eiropas valstīm.

LU demogrāfi jau ilgāku laiku nodarbojas ar demogrāfisko prognožu izstrādi. Saskaņā ar mūsu prognožu vidējo variantu laikposmā līdz 1998. gadam iedzīvotāju skaits valstī vēl saruks par aptuveni 100 tūkstošiem, bet sekojošos piecos gados — vēl par 50 tūkstošiem. Īpaši prāvs iedzīvotāju skaits samazinājums gaidāms Rīgā un citās lielākajās pilsētās. Rīdzinieku skaits samazinājies no 912 tūkstošiem 1990. g. līdz 874 tūkstošiem šī gada sākumā, un tūvākajos gados pēc mūsu aplēsēm tas nokritīs vēl par vairāk nekā 100 000, 2003. gadā sasniedzot 766 tūkstošus.

Protams, tādu attīstību nevar uzskaitīt tikai par nelabvēlīgu. Taču sašaurinātā paudžu nomaiņas pakāpe it īpaši negatīvais dabiskais pieaugums nepārprotami ir vērtējams kā nelabvēlīgas sociālekonomiskās attīstības sekas.

Demogrāfiskiem procesiem ir inertis raksturs. Turklat turpinās novecošanās process, tāpēc panākt stāvokli, kad atkal tiks nodrošināts dabiskais pieaugums, būs visai grūti. Visticamāk, ka šajā gadītā tas mums nemaz neizdosies.

Tuvāk gribētu pakavēties pie dzimstības un

Pēteris ZVIDRIŅŠ,
akadēmīks

mirstības līmeņa raksturošanas, izmantojot speciālos rādītājus. 80. gadu otrajā pusē summais dzimstības koeficients (2,10—2,15) īslaicīgi sasniedza līmeni, kas atbilda vienkārši paudžu nomaiņai, taču kopš 1988. gada tas sistemātiski pazeminājās. Pie pērnā gada dzimstības, vienai sievieteit viņas mūža laikā dzimtu vidēji 1,7 bērni, bet šī gada pirmās puses līmenis atbilst 1,5 dzimušiem bērniem. Tiesa, vairākās Eiropas valstīs (Itālijā, Spānijā, Vācijā u. c.), tas ir vēl zemāks.

Tomēr situācija ir visai draudīga, jo straujā noslēgto laulību skaita sarukšana ir droša pāzīme tālākam dzimstības samazinājumam visfuvākajā laikā. Šī gada pirmajos piecos mēnešos nodibinātas par 26,5% mazāk laulību nekā pērnā gada piecos mēnešos. Tātad, varam gaidīt tikpat vai gandrīz tikpat strauju jaundzimušo skaita kritumu. Apšaubāmi, vai ārlaulībā vai nereģistrētā laulībā dzimušo skaita palielinājums varētu kaut cik būtiski kompensēt jaundzimušo iztrūkumu. Arī pats par sevi ārlaulībā dzimušo skaita pieaugums nav pozitīvi vērtējama iezīme.

Diemžēl vēl nepievilcīgāka aina atklājas, analīzējot mirstības dināmiku pēdējos gados un mēnešos. Pēdējā laikā atkal izteikti audzis nelaimes gadījumu skaits ar lefālu iznākumu. Kopš 1989. g. sistemātiski pieaudzis pašnāvību skaitis (vidēji ap 750 gadā). Visai prāvs ir slepkavību skaitis (ap 300 gadījumu gadā). Palielinājies alkohola un narkotiku upuru skaits. Ľoti augsta ir mirstība no asinsrites slimībām. Pie fādas izmiršības pakāpes vidējais mūža ilgums vīriešiem ir tikai ap 60 gadiem, sievietēm — nedaudz virs 70 gadiem. Tāds līmenis Latvijā bija 50. gadu vidū. Nekur citur Eiropā tāk zemu fātas dzīvošpēju mēs atrast nevarām. Diemžēl arī prognozes šajā jomā nav iepriecinošas, jo reāli tikpat kā nekas nefiek darīts, lai stāvoklis labotos. Nedz visas sabiedrības, nedz ģimēnu, nedz arī individuālā līmenī. Arī pētījumi šajā jomā apsīkst.

Raksturīgi, ka joprojām Latvija izceļas ar visaugstāko laulību iziršanas biezumu. Pagājušajā gadā uz 100 noslēgtām laulībām bija 77 šķiršanās gadījumi. Šī gada piecos mēnešos (janvāris—maijs) šķirta 5561 laulība, noslēgtas 5349 laulības. Mēs esam liecinieki īpaša pasaules rekorda dzimšanai demogrāfijas laukā, kuru diez vai kādai valstij izdosies pārspēt tuvākajos gadu desmitos. Rezultātā fātsmaini liels ir nepilno ģimēnu daudzums, arī t. s. vieninieku skaits (viena ceturtā daļa miljona).

Jau ilgāku laiku LU demogrāfijas nodala nodarbojas ar etniski demogrāfiskiem pētījumiem, īpašu uzmanību veltot demogrāfisko procesu etniskai diferenciācijai, asimilācijai un iedzīvotāju etniskās struktūras noteikšanai un prognozēšanai. Šie pētījumi liecina, ka latviešiem ir nedaudz augstāka dzimstība un zemāka mirstība nekā cīttautiešiem. Turklat latvieši biezāk asimilē cīttautiešus: etniski jauktās laulībās bērni biezāk izvēlas latviešu tautību. Tāpēc, neskatojoties uz pēdējā laikā vērojamo negatīvo dabisko pieaugumu, latviešu kopskaitis tomēr nav samazinājies, bet pat nedaudz pieaudzis (dalēji arī uz migrācijas rēķina). Kopš pēdējās fātsmaines 1989. gadā tas palielinājies par apmēram 15 000. Nemot vērā daudzu cīttautiešu atgriešanos savā etniskajā dzimtenē, latviešu īpašvars iedzīvotāju kopskaitā pieaudzis no 52,0% 1989. g. sākumā līdz 53,8%.

Neskatojoties uz krievu tautības iedzīvotāju pozitīvo asimilācijas attīstību, to skaits un īpašvars pastāvīgi krītas, tāpat kā visu citu lielāko tautu pārstāvju skaits un īpašvars. Uz asimilācijas rēķina visai strauji sarūk baltkrievu un lietuviešu skaits. Izteikti negatīva šī asimilācijas ievirze ir arī poliem un ukraiņiem. Ebreju skaits visai manāmi sarucis negatīvā dabiskā pieauguma dēļ, kā arī tiem emigrējot. Pēc mūsu prognozēm šīs tendences saglabāsies arī tuvākajā perspektīvā. Tā rezultātā latviešu īpašvars 1998. g. varētu sasniegst 56,2%, bet vēl pēc pieciem gadiem — 57,9%. Turpretim krievu īpašvars samazināsies attiecīgi līdz 33 un 32%. Baltkrievu īpašvars 10 gados pēc mūsu prognozēm samazināsies no 4,2 līdz 3,1%, ukraiņu — no 3,2 līdz 2,1%, poļu — no 2,1 līdz 2,0%, lietuviešu — no 1,2 līdz 1,1%, ebreju — no 0,6 līdz 0,3%.

Nobeigumā jāuzsver, ka pat visoptimistiskākie prognožu varianti norāda uz nepārpopulāru depopulāciju (izmiršības) situācijas saglabāšanos tuvākajā perspektīvā. Latviešu skaits gan var arī nedaudz pieaugt uz asimilācijas rēķina.

Satrauc ne vien šie sagaidāmie paredzējumi, bet vēl vairāk — parlaamenta un it īpaši valdības pasīvā attieksme pret notiekošo. Nemot vērā izveidojušos ekonomiskās un demogrāfiskās krīzes situāciju un valdības nespēju realizēt speciālistu izstrādāto valsts programmu «Latvijas iedzīvotāji», bija cerība, ka Ministru Padome vismaz pieņems īpašu lēmumu par demogrāfiskās situācijas uzlabošanu, īstenojot neatliekamus pasākumus, kuri nemaz neprasītu prāvus izdevumus. Diemžēl Valsts nacionālās demogrāfiskās politikas izstrādāšanas komisijas (tā tika izveidota pērnā gada nogalē) pūles izrādījās veltīgas. Valdība praktiski nemaz neskaitīja sagatavotos dokumentus. Protams, demogrāfiskās atveseošanas priekšnosacījums ir fātas dzīves līmeņa kāpums, taču lielā mērā tā atkarīga arī no valdības un pašvaldību pievēršanās ģimenei un individam.

PREZIDENTS INTEREŠĒJAS PAR ZINĀTNI

19. jūlijā jaunais Latvijas prezidents Guntis Ulmanis bija uzaicinājis uz pieņemšanu Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezidentu akadēmīki Jāni Stradiņu un Valsts arhīva nodalas vadītāju Aivaru Beiku, lai pārrunātu t. s. Krievijas latviešu problemās. A. Beika ir viens no redzamākajiem Sibīrijas latviešu pētniekiem. Prezidents, kurš arī pats ir bijis izsūtījumā Krasnojarskas novadā, uzskata, ka mēs lielāku vērību pievēršam Rietumu trimdas latviešu centriem (viņš pats apmeklējis tos Zviedrijā un ASV), bet pārējku maz interesējamas par latviešu stāvokli Austrumos, ar kuru viņš vēlētos iepazīties, ja iespējams, personīgi. G. Ulmanis lūdzas sagatavot ziņojumu par Krievijas latviešu problemātiku — vēsturi, pašreizējo stāvokli, kultūras aktivitātēm, iespēju integrēties Latvijā.

Otrs jautājumu loks skāra zinātnes stāvokli. Prezidents izteica vēlēšanos iepazīties ar to tuvāk un septembrī, pēc Romas pāvesta vizītes Latvijā, apmeklēt Latvijas Zinātņu akadēmiju. Viņu interešēja mūsu zinātnes potencēs un iespējamā līdzdalība Latvijas fātas saimniecībā.

Akadēmīks Stradiņš iesniedza G. Ulmanim Latvijas Vēstures institūta priekšlikumu piešķirt tam nacionālā institūta statusu, pamatojoties uz to, ka šajā institūtā ir apkopotas lielas Latvijas arheoloģijas, etnogrāfijas un vēstures bagātības un ka tas būtībā ir 1936. gadā K. Ulmaņa dibinātā Latvijas Vēstures institūta mantinieks. Prezidents saņēma I. Roņa un A. Caunes parakstīto dokumentu un solīja to iesniegt Saeimā, sacīdam, ka viņš labi pazīst šo institūtu — tas pētījis un pirmo reizi darījis zināmus atklāfībā materiālus par reprezentāciju Latvijas valstsvīrem un fā darbinieku A. Vasks un R. Grāvere piedalījušies pēdējā ekspedīcijā uz Krasnovodsku, lai meklētu un pārvestu dzimtenē K. Ulmaņa mīstīgās atliekas.

Z. K.

Vai strādājam Zinātnei un Tērvzemei?

Valsts neaškarību nosaka valsts, kapitāls, gars. Vērā nemazas militāras varas Latvijas valstīj nav, vienīgi pašu spēkiem jānosargā ekonomiskā robeža un jāerobežo nevēlamu fizisko personu ieklūšanu. Ekonomiskā robežas trūkuma dēļ izsaimniekoši Latvijas valsts kapitāls, bez cerībām to atgūt. Tādējādi pālicis vienīgais balsts — tautas gars tā daudzveidībā. Šoreiz nedaudz par vienu šī gara sastāvdaļu: zinātni un zinātniekiem.

Bieži presē tiek ziņots par zinātnes iestāžu postāžu finansējuma trūkuma dēļ, arī par zinātnieku ubagu algām. Pašsaprotams — Latvijā, ar resursiem nabazīgā valstī, jāražo prāta un cilvēka darba ietilpīgās eksportpreces. Tāpēc vajadzīgas zinātniskās laboratorijas un talantīgi zinātnieki.

Man vēlējums — līdzās ierastajam bēdu stāstam izteikt afklātībā mazāk izspriestu Latvijas zinātnieku vērtējumu un — galvenais — varbūtējo izeju.

Savulaik Poruku Jānis rakstīja: Daudz prāta — liela dzīves vara, Daudz jūtu — tas dzīvi raibu dara;

Daudz prāta un daudz jūtu — tas kaut kas no Dievu gara.

Ir pamats apgalvot, ka valstis zinātniekiem ir prāts, bet dažiem ir arī mīlestība uz savu tautu — tādā vienīm ir kaut kas no Dievu gara — tie ir tautas zinātnieki.

LFT 1. kongresa tribīnē divi zinātnu doktori — Bojārs un Bišers saskaņoja un laboja Latvijas valsts atjaunošanas programmu, bet latviešu cilvēki nesa dāvinājumus — gleznas, saņaupītās sudraba, zelta monētas, gredzenus, krustījus. Simtiem tūkstoši latviešu uzticījās Latvijas radošai inteliģencei, tautas zinātniekim.

Nedaudz vēlāk sekoja noziegums un sods. Pārsvara gadījumos radošā inteliģence un tautas zinātnieki pārstāja darboties atmodas kusībā, augstākās varas struktūrās pārņēma tie, kas tagad valda Latvijā. Tautas atmodas vadīšanu bija atstājusi godprātīgā inteliģence — bija noticis noziegums. Tam nekavējoties sekoja arī sods — Latvijas ekonomikas sabrukums: izsaimniekoša valsts uzkrājumus, izlaupīja rūpniecības, iekāva lopus, aplaupīja dzelzceļus un kapus, sākās bezdarbs, cilvēku aplaupīšana, slepakābības, pašnāvības. Šajos Latvijas valsts atjaunošanas notikumos var saskatīt bībelstāstu līdzības.

Latvijā ir 20 tūkstoši zinātnu doktori, 2 tūkstoši habilitētie doktori, divas Zinātņu akadēmijas, trīs Universitātes, vismaz 10 augstskolas, savi piecēsmi zinātnieku pētniecības institūti, nezināms skaits zinātnisko laboratoriju, zinātnes centri, pētniecības stacijas un radošie kolektīvi, kur strādā magistri, docenti, profesori, akadēmīki un pētnieki. Šī daudzveidīgā kopa sauc pēc palīdzības: slīkstam! Pirms steigties glābt sīcējus, ieesaku pāvērtēt, kā tas varēja gadīties, un kas varētu būt glābējs.

Zinātnieku grupa sastāv no piecām būtiski atšķirīgām grupām:

- jūdzinieki (iejūgušies uzītīgi kalpot patronam),
- neatkarīgie,
- gara aristokrāti,
- nezināmie godprātīgie gara kareivji,
- nepacietīgie uzņēmēji.

Pašreiz sīcēji ir gara aristokrātībās.

krāti un nezināmie godprātīgie gara kareivji.

Nedaudz par kafru grupu atsevišķi.

Jūdzinieks ir augstāk kvalificēts, apsviedīgs, vērtīgs speciālists, kas kalpo un «skafās muftē» patronam un nekad neaizmirst savu kabatu, formāli likumu paklausīgs pilsonis un organiski necieš «donkihofus», t. i., neaškarīgos, aristokrātus un nezināmos gara kareivjus. Jūdzinieki bija tie, kuri pamanijs nomināt Peteru, Skulmi, Bišeru, iemāna vietas varas struktūrās. Viņi bija tie, kas Augstākā Padomē sauka: «Sīt viņu krustā», kad balsoja par aizliegumu Bojāram balotēties Saeimā. Viņi nepieļaus, lai kāds tautas vārdā interesētos par naudas vagoniem, Krievijas latviešiem, zemnieku neatmaksātīm parādīem, braucieniem uz Kanāriju salām un deputātu ienākumu deklarācijām.

Seit vietā pirmais jautājums zinātniekim — saucējiem pēc palīga un naudas:

Zinātnieku kungi, kāpēc jūs neesat Saeimā blakus Kreitusam?

Lielermas slaucēja nevarēja iemēt šīs vietas Saeimā, bet doktori, akadēmīki, docenti, — vai jums pierīka paredzēšanas prāta, strādīguma, godprātības pēc savu tautu, vai bijāt nobijušies, vai esat vispār sabiedriski mazspējīgi?

Cienījamie zinātnieki, jūs esat nokavējuši jau otru Latvijas valsts dzīves sakārtošanas vilcēnu. Pelnītās sods būs jāsaņem, un neviena partija neskrīs jūs glābt. Vajadzēs pašiem vien stāties partijās un solīti pa soliditātiem vien kārtot savas un savas tautas glābšanas lietas.

Vienīgi žēl, cienījamie zinātnieki, ka jūsu nepilsoniskuma dēļ jācieš tautai. Bez gaišiem un godīgiem prātējiem tautai neizklūt no sabrukuma. Tāpēc jāpateicas liktenim, ka zinātnieki un radošā inteliģence ir nonākusi nabazībā. Pateicoties personīgai nabazībai, viņi atcerēsies mazturīgos līdzpilsētās un būs spiesti kopīgi darboties Latvijas sabrukuma pārvārēšanā.

Neatkarīgie zinātnieki. Pēc mantas stāvokļa Latvijas iedzīvotājus varētu iedalīt trīs pamatgrupās: bagātie, ar īpašumu vīrs 100 milj. LVR; neatkarīgie, ar kapitālu 10—100 milj. LVR; maznodrošinātie, ar īpašumu zem 10 milj. LVR. Starp plaši zināmiem zinātniekiem neatkarīgo ir stipri maz. Vareļu minēt dokt. A. Kreifusu un akadēmīki A. Kaulu. Kreifusa kāga piemērā varam redzēt neatkarīga zinātnieka saldos darba augus. Sajā grupā varēja ieklūt reāli zinātnieki, bet šo cilvēku lomu valsts nākoņi grūti pārvērtēt. Saprofams, arī A. Kaula loma Latvijas tautsaimniecības perspektīvā ir vērā nemama.

Gara aristokrāti ir uzticamie atmodas ideju aizstāvji, godprātīgie zinātnieki. Te varētu minēt akadēmīkus J. Stradiņu un E. Grinovski. Šajā grupā ir Latvijas Saharovs, viņus vajag izvirzīt un sargāt.

Nezināmie godprātīgie gara kareivji. Daudzi no viņiem «paslēpās» zinātniskajās laboratorijās no padomju dzīves nejēdzībām, nelogismiem. Viņi ir strādīgi, godprātīgi, lēnprātīgi, izcili apguvuši kādu defauku izvēlejā zinātnes nozarē un iegrimuši personīgajā dzīvē. Viņi cīnīs būt ārpus politikas un pilsoniskuma. Skaitliski vislielākā un zinātnē produktīvākā grupa. Tā ir Latvijas gara rezerve, neatraktais bagātību kalns.

No 20 tūkstošiem Latvijas zi-

nānieku tikai 10 procentiem bija jāiesaistītās Latvijas valsts tiesiskā un saimnieciskā sakārtošanā un būtu bijis 2000 infelektuāli spējīgu atmodas kareivju. Ja viņi būtu iestājušies mūsu Latvijas 20—24 partijās un kusībās, tad kafrā būtu pa veselam simfām. Kafrā, pat mazskaitīgā partijā būtu 100 zinātnieki. Viņi būtu «izmēzuši» visu netīro no partiju programmām, valdēm, prezidiem. Nesaprofams, kā Latvijas zinātnes vīri aizmirsātu pienākumu līdzās Zinātnei kalpot arī Tērvzemei, lai gan viņu disertāciju ievados citētajos PSKP Plēnumu materiālos par Tērvzemi netika minēts. Šīs gara kūtrums, nevēlēšanās kalpot Tērvzemei kafram būs rūgti jānožēlo, gaidot Zīgerista kunga bezmaksas zupu, jo arī uz šo zēlsirdību šiem garā un miesā spēcīgajiem mazas cerības.

Pārējiem 18 tūkstošiem nepolitiskajiem vajag balsīt godīgā biznesa projektus. Zinātnei jākļūst tautsaimnieciskai. ZA institūtiem vairs nebūs militāro pasūtījumu, nebūs maksātāju par fundamentālo zinātkāri, tautai vispirms vajadzīgas skaistas mēbeles, lētas lopkopības iekārtas, lāba pārītā.

Nepacietīgie uzņēmēji: akadēmīki, profesori, profesori — ministri, doktori — deputāti, doktori — direktori, ir tie, kuriem valsts kontrollieris tautfrontietis, «donkihōtis» U. Greiškalns nekādi nevar iekārīt, ka valsti vispirms jāiedibina kārtībā un pēc tam ar darbu nāks turība. Sie cilvēki vispirms cīnīs iegūt turību, aļliekot kārtības iedibināšanu un grēku nozēlošanu un vēlākiem laikiem...

Manuprāt, vispirms, — jālauj saprast, ka Latvijas zinātnieki no Latvijas atmodas dievnama altāriem pašgrībēti aizgājuši, ar savu bezdarbību pievīluši tautu un fagad pamatoši spiesti iemēt ubagu vietas pie Latvijas Svētnamu ieejas.

Otrkārt, aristokrātiem, nezināmiem gara kareivjiem jādodas uz partijām, kusībām, valdības namiem, pašvaldībām un jāpiepilda šo institūciju programmas un darbība ar tautas interesēm, lai Latvijas pilsonim pie sestās Saeimas vēlāsanu urnas nebūtu jābaidās ne no Latvijas ceļa, LNNK, LSDSP, vai kādas citas daudzmais vērā nemamas partijas. Zinātniekiem jāatgriež tautai iešķērībā, tād arī sāks «nākt» naudiņa par zinātnisko darbu.

Treškārt, kafrām zinātniekiem jāaizrodot savā nišā Latvijas tautsaimniecībā, jāsāmeklē ūtī virzienā, nozares uzņēmējs, jāsāstāda kopejs darbības projekts, jānosaka potenciāls finansētājs un neaflādīgi jāstrādā.

Ceturkārt, nepacietīgajiem uzņēmējiem, jūdziniekiem jāstrādā, jāaudzina pilsoniski domājoši bērni un jāgaida tautas vērtējums padarītājām.

Stipri daudz nokavēts, apdraudēta Latvijas neatkarība, bet arī šajos apstākļos mums, zinātniekiem, jāsāk no tās vietas, kuri pēdējo reizi darījām pareizi, un tas bija tad, kad pulcējāmies LFT 1. kongresā. Šajā zinātnieku darbības organizēšanā varēja un vajadzēja darboties Latvijas Zinātnieku savienībai, bet arī tā bija piemērīti par Tērvzemi. Parādēt mūsu valsts nākoņi un ar praktiskiem projektiem līdzēt savai tautai — galvenais uzdevums.

Dr. EDUARDS MATISĀNS, «Sējēja» pērmijas laureāts zinātnē

LZA Kodolpētniecības centrs izsludina konkursu

uz šādiem akadēmiskajiem amatēm:

Kodolpētniecības specialitātē:

profesors	3 vietas
vadošais pētnieks	8 vietas
pētnieks	5 vietas
asistents	1 vieta

Cietvielu radiācijas fizikas specialitātē:

profesors	2 vietas
vadošais pētnieks	3 vietas
pētnieks	3 vietas
asistents	2 vietas

Dokumenti iesniedzami Salaspilī, Miera ielā 31, 273. išlābā viena mēneša laikā kopš konkursa izsludināšanas dienas.

Tuvākas ziņas pa tālr. 945840.

LATVIJAS VALSTS LOPKOPĪBAS UN VETERINĀRIJAS ZINĀTNISKĀS PĒTNIECĪBAS INSTITŪTS «SIGRA»

IZSLUDINA KONKURSU

uz šādiem akadēmiskajiem amatēm:

profesors	vadošais pētnieks	pētnieks	asistents
1	—	—	—
2	2	2	1
3	—	—	1
4	—	1	1
5	—	1	1
6	—	2	1
7	—	1*	—
8	1	1	—
9	—	—	1***

LOPKOPĪBĀ

1. Govju laktācijas fizioloģija	1	—	—
2. Piena un gaļas lopu selekcija un informātika	—	2	2
3. Piena kvalitāte	—	—	—
4. Zirgu selekcija un turēšana	—	—	1
5. Cūku turēšanas tehnoloģija un projektfēšana	—	1	—
6. Cūku selekcija un reprodukcija	—	—	2
7. Aitu selekcija un reprodukcija	—	1*	—

DIPLOMU PASNIEGŠANA

2. jūlijā Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktora diplomu saņēma pedagoģe **Līga Ruperte** — pazīstamo latviešu vairāku paaudžu ģimeni nometņu «3×3» organizētāja un koordinētāja. «Minētajām nometnēm ir liela nozīme ģimeniskuma veicināšanā un latviskās mentaltātēs izkopšanā.

* * *

5. jūlijā Latvijas Zinātņu akadēmija sumināja divus izcilus latviešu tautas dēlus — aizsaulē aizgaušo rakstnieku **Anšlavi Egliši** un dzejnieku **Andreju Egliši**, pasniedzot Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda locekļa diplomas.

Anšlavs Eglišs par akadēmijas Goda locekli piekrita kļūt jau 1990. gadā, taču braukšana uz Latviju, kā tas ir zināms, bija saistīta ar viņa tēva Viktora Egliša pilnīgu reabilitāciju. Kad tā notika, sirmā rakstnieka gadi un veselības stāvoklis vairs neatļāva uzņemties garo ceļu. Šī gada 4. martā tautas iecienītās rakstnieks šķīrās no šīs pasaules. Akadēmijas Goda locekļa diplomu pasniedza rakstnieka brālim Vidvudam Eglišim kā ģimenes reliktu.

Zviedrijā dzīvojošais dzejnieks Andrejs Eglišs jaunākai paaudzei pazīstams galvenokārt ar Andreja Egliša un Lūcijas Garūtas kantāti «Dievs, Tava zeme deg!», taču vecākā paaudze atceras romantiskos pirmskara dzejoļu krājumus «Kristus un mīla», «Zelta vālodze», «Varavīksna». Pamazām Latvijā ienāk Andreja Egliša skaudrā trimdas laika dzeja (krājumi «Caur daudzām zemju zemēm, caur daudzām debesīm», «Svešais cirvis cērt un cērt»).

Miervaldis Birze citēja divas rindas no Andreja Egliša dzejoļa, kas viņam iegūlušās atmiņā uz mūžu, tik precīzi tās raksturoja dzīvi, kurā latviešu tauta bija iegrūsta:

«Bērns jau piedzimstot redz
Stājina briesmīgo smaidu».

J. Stradiņš augstu novērtēja Andreja Egliša atbalstu LZA Heinriha Skujas prēmijas iedibināšanā par izciliem sasniegumiem bioloģijā. Heinrihs Skuja bija Upsalas universitātes profesors, pasaules nozīmes autoritāte alīgu pētniecībā. Ar Latvijas Nacionālā fonda (A. Eglišis piedalījās tā organizēšanā 1947. gadā un vadīšanā) pretimnāšanu Latvijas Zinātņu akadēmijas tradicionālajām balvām pievienojusies arī H. Skujas balva. Tāpat tika atzīmēti A. Egliša noplīni tajā faktā, ka lasītāji ir saņēmuši ķīmiķu un bijušā Latvijas izglītības ministra Jūlija Auškāpa rakstu izdevumu.

REKVIEMS INSTITŪTAM VAI ZINĀTNEI?

Šā gada jūnijā «Neatkarīgā Cīņa» un pēc tam arī «Diena» publicēja Dr. ķīm. I. Leimaness rakstu par LZA zinātnes bēdīgo finansiālo stāvokli, par piemēru minot Koksnes ķīmijas institūtu.

Autors pamāndomai, profams, var piekrist, — mūsu nelielā un pašlaik finansiāli maznodrošinātā valsts ne-spēj apmaksāt PSRS ZA mantojuma Latvijas daļu. Latvijas intelektuālais potenciāls arī koksnes ķīmijas jomā ir paliels un nav adekvāts pašreizējā brīdī stipri iero-bezotajai ražošanai. Taču vismaz par divām autores tēzēm gribētos padiskutēt un izteikt savas domas.

Pirmskārt, jāatzīst, ka līdz šim Koksnes ķīmijas institūts ir spējis izdzīvot kā pētnieciskais institūts un attiecīgo rūpniecības nozaru konsultantu centrs. Uzskatu, ka, pateicoties direkcijas un Zinātniskās padomes kompetencei un pūlēm, šī institūta struktūra un imidzs salīdzinoši cietiņi maz un spēj tikt galā ar pētniecības tēmām un attiecīgo rūpniecību zinātnisko apkalpošanu. Arī telpu nomātāju vidū «ādjakainos» neesmu pamanijis, jo administrācija cenšas atrast tematiski tuvus «ūrniekus» tukšajām telpām — tie ir ekologi, aparātu būvētāji, patēntiņi, tagad arī celtinieki.

Un, otrkārt, vēlos iebilst pret grēkāžu meklēšanu institūta sienās. Kas attiecas uz pieminētā prof. U. Viestura koksnes ķīmijas «nepazīšanu», tad nedrīkst aizmirst, ka «pa partijas līniju» atsūtītais direktors spēja pārvārēt foreizējās institūta vadības krīzi tieši ar savu «viesu» neutralitāti un objektīvo izturēšanos pret savulaik konfliktejošo pušu visiem pārstāvjiem. Bez tam, prof. U. Viestura zināšanas ķīmijas tehnoloģijas jomā bija un ir vērā nemamas un atzītas starptautiskā līmenī. Manuprāt, direktoram (tagad Zinātniskās padomes prieķsēdētājam) svarīgi izprast koksnes ķīmiķu vajadzības, bet koksnes ķīmijas kā zinātņu disciplīnas de-tajās konsultantus atrast nav grūti.

Profams, zinātnei tagad ir grūti laiki. Ielet Eiropas «vilcienā» — tas ir grūts uzdevums arī gados jauniem cilvēkiem. Taču LZA Jaudis vairumā ir «labākajos gados» un arī zinātniskā aparātūra lielākoties neatbilst pasaules līmenim. Izdzīvošanas formula, manuprāt, ir valsts atbalsts (budžets) plus optimālais pētnieku skaits (30—50 cilvēku koksnes ķīmijas jomā) plus Latvijas un ārvalstu ražotāju praktiskās zinātnes pasūtījumi.

Dr. ķīm. ARNIS TREIMANIS,
Koksnes ķīmijas institūta
Zinātniskās padomes loceklis

NO TIRGUS PIEPRASĪTO PĒTĪJUMU LĪDZEKLĒMI FINANSĒJAMIE PROJEKTI

Nr.	Organizācija	Projekta nosaukums	Projekta vadītājs	Proj. ilgums (mēn.)	Finansējums Ls	Dotācija, % no finansējuma
1.	LZA Fizikālās enerģētikas institūts	Toksisko atkritumu utilizācija, tos sadzinot augsttemperatūru rotācijas div-kameru krāsnī	R. Bendere	12	1,250.00	100
2.	LZA Neorganiskās ķīmijas institūts	Dikalcija fosfāta sintēzes eksperimentālās tehnoloģijas izstrādāšana un pārbaude zobu pastu sastāvu ieguvei	A. Dindune	6	2,900.00	100
3.	LZA birojs «Koksne»	Radīt enerģētiski autonomu un ekoloģiski tīru kokogļu iegūšanas pārvie-tojamo aparātu	I. Ārgalis	21	4,720.00	25
4.	Bioķīmisko prep. rūpn. Bioinženierijas lab.	Šampinjonu un austeru sānauses sējma-teriāla rūpnieciskā audzēšanas tehnoloģijas izstrāde un ražošana	M. Priede	18	5,675.00	100
5.	SIA «Ferrum-AGRO»	Mašīnas darbiem zemnieku kūtis	E. Matisāns	12	6,000.00	100
6.	SIA «ELDEKO»	Automatizēts kliniskājā diagnostikā pie-ļietojams luminometrs	M. Rutkis	12	4,250.00	0
7.	SIA «Labotek»	Samaisīšanas ierīci sērijas ķīmijas, bio-tehnoloģijas un medicīnas laboratori-jām izstrāde un ražošana	V. Bankovskis	24	9,500.00	50
8.	SIA «Ripors»	Caurulvadu izolēšana ar putopolyuretā-niem	U. Stirna	6	4,500.00	50
9.	SIA «Larifarm»	Plaša spektra darbības ārstnieciskā pre-parāta — LARIFANA ieguve un ievie-šana medicīnas praksē	G. Feldmane	12	4,500.00	50
10.	Kooperatīvā sabiedrība «Rīgas Piensaimnieks»	Etīspira ieguve no piena sūkalām	A. Ušča	12	5,500.00	40
11.	RTU Metināšanas procesu automātizācijas lab.	Mazgabariņa kontaktmetināšanas iekārta	V. Leonovs	24	6,250.00	100
12.	ZPI «Sigra»	Dzīvniekiem nepieciešamo biogēno mik-roelementu kompleksa savienojumu (helādu) sintēze, bioloģiskā pārbaude, rūpnieciskās ražošanas tehnoloģijas izstrāde un ieviešana dzīvnieku ēdi-nāšanā	M. Kreilis	18	9,750.00	100
13.	Individuālais uzņēmums «FITOTEX»	Ābeļu potcelmu MM-106, 54-118 mikro-pavairošanas tehnoloģijas ieviešana ražošanā	J. Griķis	6	1,290.00	0
14.	SIA «Baltarūta»	Vēja elektroiekārtu ražošana ferme-riem LR	J. Rojiks	6	8,500.00	100
15.	SIA Mikroprocesoru sis-tēmu laboratorija (MPSL)	Temperatūras mērījumu sistēmas	A. Baums	13	2,750.00	100
16.	Latvijas Traumatoloģijas un ortopēdijas ZPI	Jaunu oriģinālu medicīnisko aerosolu iz-strādāšana brūcu un apdegumu ārstē-šanai	J. Kalniņš	12	3,600.00	100
17.	RTU Silikātu tehnoloģijas katedra	Jaunu silikātbūvmateriālu izstrāde uz Latvijas izdeviņu bāzes	U. Sedmalis	18	5,000.00	100
18.	SIA «Melio»	Jauna tipa mikrolietētāja izstrādāšana un izgatavošana siltumīcībām	J. Valters	12	1,500.00	0
19.	LU Cietvieu fiziķu institūts	Apkures elektromagnētiskā ventīla saga-favošana ražošanai, piemērošana pro-filaktiskai tīrīšanai un pašizmaksas samazināšana	V. Krūmiņš	6	1,850.00	100
20.	SIA «Balt»	Pētījumi par jaunu sintētiskā filtrējamā materiāla pielietošanu mikroorganismu asociāciju imobilizēšanai biofiltros un attīrtā noteķudens attīrīšanai no mikroorganismiem un suspendēfajām daļiņām bioloģiskajās noteķudens at-tīrīšanai iekārtās	Dz. Zariņa	12	2,300.00	100
21.	LU Fizikas un matemātikas fakultāte	Varavīksnes hologrammu, optisko no-formējuma un holografisko markēša-nas elementu iegūšanas procesa, tira-žēšanas un pielietošanas metožu iz-strāde	J. Harja	18	15,000.00	0
22.	SIA «Arma» (Rīga)	Jaunu bērnu, junioru un pieaugušo kompozītu tenisa rakiņu modeļu konstrukcijas un tehnoloģijas izstrāde	V. Bulmanis	12	3,750.00	0
23.	SIA «Arma» (Jelgava)	Latvijas rūpniecības blakusprodukta un atlīkumu izmantošana būvniecībā	K. Matīss	18	10,000.00	30
24.	RTU Tekstil un apģērbu tehnoloģijas fakultāte	Mācību-ražošanas centra «Klip-klap» izveidošana	S. Kukle	18	4,175.00	100
25.	Koksnes ķīmijas institūts	Bioloģiski destruktīva Ripora izstrādā-šana iedzīvotāju vajadzībām izspiežamo tūbiņu un gatavu bloku veidā	A. Alksnis	6	2,940.00	100
26.	LU Cietvieu fiziķu institūts	Iekārta operālai radona koncentrācijas noteķšanai	A. Kristiņš	5	1,000.00	100
27.	SIA «Elkurs»	Polimērie ārstnieciski-profilaktiskie li-dzēzļi lopkopībai un putnkopībai	R. Pernike	12	2,450.00	100
28.	SIA «Signālapstrādes institūts»	Daudzstarību elektroenerģijas patēriņa uzskaides tālvadības sistēma	I. Bejinskis	6	5,500.00	100
29.	LZA Mikrobioloģijas institūts, RTU	Biodegradējama polimēra polihidroski-butīfāta un tā kompozītmateriālu ie-gūšanas un pārstrādes tehnoloģija antisepisku pārsienamo materiālu un pcozoelektrisko kompozītu brīvo plēvju ražošanai	M. Kalniņš	12	6,000.00	100
30.	LZA Mikrobioloģijas institūts	Vienas mikrobioloģiskas un vienas virusologiskas laboratorijas akreditā-cija par produkcijas kvalitātes sertifi-cēšanas laboratorijām	V. Saulīte	6	1,750.00	100
31.	LZA Mikrobioloģijas institūts	Liellopu leikožes diagnostiskie un pro-filaktiskie preparāti: liellopu leikožes vírusa glikoproteīna augsti producējošu šūnu līniju iegūšana	O. Brečslavskā	10	2,000.00	100
32.	LU Cietvieu fiziķu institūts	Saules radiācijas dozimehrs	E. Klotiņš	12	4,000.00	100
33.	Hidrometeoroloģisko rīku fabrika «Prognoze»	Odens patēriņa skaitītāja projektēšana	V. Sniedziņš	9	3,500.00	100

Kopsumma: 153,650.00 Ls

Augstākās izglītības un zinātnes depārmenta sektora vadītājs
J. JĀKOBSONS

Latvijas Tautas bankas perspektīvas

Uz domu apmaiņu par akciju sabiedrības Latvijas Tautas banka problēmām š. g. 16. un 30. jūnijā sanāca akcionāru grupa un LZS Tautsaimniecības komisijas pārstāvji. Apsprieda bankas akciju otrā laidiena noteikumus, statūtu izmaiņu projektu un citus jautājumus.

Galīgo lēmumu par bankas akciju otrā laidiena prospectu pieņēma akcionāru pilnsapulce, taču ir skaidrs, ka pamatkapitāla palielināšana ir nepieciešama, jo no tā lieluma ir atkarīga sabiedrības peļņa, t. i., sekmīga darbība. Pamatkapitāla palielināšanai ir divas iespējas: 1) piesaistīt vietējos resursus, t. i. Latvijas pilsonu naudu; 2) piesaistīt ārvalstu investīcijas. Dibinot Latvijas Tautas banku, vietējo naudas līdzekļu piesaistīšanu ierobežoja. Banka netika pārvērsta par negodīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas veidu.

Protams, gadījās arī kļūmes. Bankas dibinātājós iekļuva tādi cilvēki kā E. Grossa un J. Kondras kungi, kuri tagad no sabiedrības izstājušies un savas akcijas pārdevuši (tāpat kā N. Batraks un V. Mikāne). Taču akciju otrā laidiena priekšvakarā pastāv šī pati problēma. Bankas prestižu

līdzīgi gadījumi nedrīkst apdraudēt.

Attiecībā uz ārzemju kapitālu šķiet pats par sevi saprotams, ka tam jānokā no valstīm, kas Latvijai ir draudzīgas un ir ieinteresētas Latvijas neatkarības un tautsaimniecības nostiprināšanā. Ir iebildumi pret pārāk liela ārvalstu kapitāla piesaistīšanu, jo tad Latvijas Tautas banka pārvēratos par kādas ārzemju bankas filiāli un Latviešu bankieri paliku bez darba (V. Zariņa vārdi). Tādā gadījumā ārvalsts varētu diktēt savu bankas politiku un nonākt pretrunā ar latviešu tautas interešiem.

Lai izvairītos no šāda ārvalstu diktāta un tomēr ielaistu lietus ārzemju kapitālus Latvijas Tautas bankā, tad pašreiz spēkā esošajos bankas statūtos ir paredzēts speciāls punkts par kreditēšanas politiku. Iespējams, ka tas nav pats labākais veids. Varētu, piemēram, reglamentēt bankas pelņas sadali (A. Burtnieks) vai noslēgt īpašus līgumus par kapitāla pārvaldišanu (R. Vitkovskis). Jācenšas panākt, lai ārvalstu finansisti savus līdzekļus ieguldītu Tautas bankas pamatlīdzību. Protams, valūtas noguldījumi (depozīti) arī ir izdevīgi, taču tie nav

fik stabili un viegli pārvietojas no vienas bankas uz otru (A. Je-
rumanis).

Tika spriests par Latvijas Tautas bankas valdes un padomes darbu. Kā ziņoja bankas valdes priekšsēdētājs S. Keiša kungs, tad banka tikai 1993. g. janvārī varēja sākt pilnvertīgu darbību. Tātad četri mēneši pagāja, kārtojot reģistrācijas dokumentus un komplektējot statusu, kas šķiet pārāk ilgs laiks. Sekojošos sešos mēnešos tika veikts milzīgs organizatoriskais darbs, sāktas bankas operācijas un pabeigts telpu remonts.

Darba gaitā kļuva skaidrs, ka 1992. gada 4. septembrī akcionāru pilnsapulcē pieņemtajos statūtos ir daudz frūkumu, kas apgrūtina vai pat paralīze darbu. Sabiedrības akcionāru lietas pārzina un vada valde. Valde ir kolektīva pārstāvniecība, kas jaufājumus izšķir balsojot. Reizē ar to arī atbildība par nepareizi pieņemtajiem lēmumiem tiek salīdīta. Valdes priekšsēdētājs, kas vada visu operaītu darbu, ir stipri ierobežots savā rīcībā, jo balsojot var aicīt jebkuru viņa lēmumu. Ja darba kolektīvs jau ir iestādījies un darbs rīt raiti un mērķtiecīgi savstarpējā uzīcībā

domubiedru lokā, tad varbūt esot sīkais atbildības sadalījums nebūtu slīkts. Taču tad, kad viss ir tapšanas stadijā, lielas grūtības var rasīties jau dažādu kompetences līmenū dēļ, nemaz nerunājot par citiem cēloņiem. Nelaime ir tā, ka valdē ir ievēlēti tādi akcionāri, kuriem nav profesionālās izglītības un bankas darba pieredzes. Paradoksāls šķiet arī statūtu 4.35. punkts, kurā starp citu teikts, ka sabiedrības akcionāri nedrīkst izmantot savas sabiedrības kredītu. Acīmredzot akcionāru pilnsapulcei būs nopietni jāpastrādā pie statūtu labojumiem.

Ar zināmām grūtībām savā darbā sadūrās arī sabiedrības padome. Līdz šim padomes locekļi nav izstrādājuši un formulējuši saskaņotu bankas darbības strādējīgas programmu. Maz domāts par kvalificētiem bankas darbiniekem. Nav, piemēram, organizēta bankai nepieciešamu jaunu darbinieku nosūtīšana apmācībā uz ārzemēm (M. Alberts). Presē frūkst informācijas par Latvijas Tautas bankas darbību. Ir publīcēs tikai viens V. Zariņa kunga raksts avīzē «Aktmoda», kurā popularizēta Latvijas Tautas bankas ideja. Padomē ar lielu balsu skaitu tika ievēlēti ārzemēs dzīvojošie A. Jerumāna un T. Kronvalda kungi. Diemžēl viņi to vairāk neesmēslu dēļ līdz šim pado-

mes darbā faktiski nav piedalījušies, kaut gan uz viņiem tika liktās lielas cerības, tāpēc ārējās sadarbības jomā.

Ieslikcēlie un arī neieslikcētie frūkumi nozīmē tikai vienu, ka bankas padome ne tuvu nav izsmēlusi savas darbības iespējas. To, ka bankas padomē akcionāri ir ievēlējuši šītos cilvēkus, lieciens fakti, ka četri padomes locekļi (A. Jerumanis, V. Novakšanovs, A. Rozentāls, A. Saulīts) ir ievēlēti Latvijas Saeimā. Tātad viņi ir saņēmuši plaša vēlētāju loka uzīcības kredītu. Bankas valdes un padomes uzdevums ir likt lietā šo kredītu un konkrētā finansiālā darbībā sekਮēt bankas un Latvijas tautas saimniecības attīstību.

Akcionāri vēl aplūkoja jautājumus par Tautas bankas filiālēm, kurām vajadzētu dot autonomiju kredītpolitikā (V. Zariņš), kā arī par sadarbību ar citām komercbankām un organizācijām, lai noskaidrotu klientu maksātspēju (R. Vitkovskis, V. Zariņš, G. Cīrulis). Vairākkārt tika uzsvērts, ka akcionāru rīcībā ir jābūt izsmēlusi informācijai par ievēlēto pārstāvniecību darbību (V. Tauřiņš).

Akcionāru pilnsapulcei iesniedzamo priekšlikumu formulēšanu LZS komisija iecerējusi beigt š. g. 15. jūlija apspriedē.

Dr. Augusts Ruplis

PIRMAJAM RAJONAM VIETVĀRDU VĀRDNĪCA

Sabiedrības vērtējumam nodoīta Valkas rajona dabas objektu nosaukumu vārdnīca un par šo ārkārtīgi nepieciešamo darbu jāpateicas Latvijas universitātes Geogrāfijas nodalas līdzstrādniekam Jurģim Kavacam.

Vārdnīcas ievaddalā autors atklāj pētījuma uzdevumus, un te jāuzsver, ka šis izdevums ir LU Geogrāfijas nodalas ilggadējo pētījumu turpinājums, zināms rezultāts un, manuprāt, arī jauna cikla uzsākums.

Tālāk tās (varbūt pat pārāk tās) raksturotās Valkas rajona dabas īpaņības un administratīvi teritorīālā iedalījuma attīstība. Diemžēl nav skartas rajona saimniecības īpaņības, bet arī tās zināmā mērā ietekmē viet-

vārdu formu un paveidus. Autors izskaidro materiāla izkārtojumu vārdnīcā, kas nenoliedzami ir logisks un pamatotrs. Minētas neaibīstības starp nosaukumiem Latvijas kūdras fonda reģistrā un reālajiem dabā. Un šādu nesaskaņu mūsu valstī ir milzums.

Vārdnīcas pamatdaļa vietvārdi sakārto tādā secībā: ūdensteces (upes, strauti, grāvji), ūdenstilpes (ezeri, dīķi), reliefa formas (kalni, pilskalni, valji, lejas, grāvas, klinfis, alas), purvi un plavas (ar to platības norādi). Katram no dabas objektiem ir sniegti tā novietojuma raksturojums un daudzos gadījumos norādīts par attiecīgā nosaukuma lietošanu starp vietējīem iedziņotājiem. Pēdējais norādes, manuprāt, ir tāpēc vērtīgas. Te jāmin, ka vārdnīcu papildina lieliska karte, kurā varam visus vietvārdus atrast, un turpmāk tākai būtu ieteicams šādas kartes papildināt ar t. s. nosacīto koordinātu tīklu.

Šā darba pamatā ir J. Kavaca pētījumi gan pēc literatūras (sarakstā minēti 42 avoti), gan kartēm (diemžēl tās autors precīzi nenosauc, lai gan tas būtu joti vajadzīgs arī tiem pētniekiem, kuri uzsāk šādus darbus), gan Geogrāfijas nodalas un Valkas novadpētniecības muzeja materiāliem. Daudz vērtīga snieguši vairāk kā pussimts teicēju dažādās rajona daļas — viņu vārdi un uzvārdi minēti vārdnīcā.

Vārdnīcas pielieojums nenoliedzami būs joti plašs un tā varētu kļūt par impulsu Latvijas vietvārdu veidošanas instrukcijas (vai nolikuma) izstrādāšanai, lai visas mūsu valsts kartes tiktu izdotas ar saskaņotiem nosaukumiem.

Dr. geogr. JĀNIS ŠRAUHMANIS,
LU docents

AKADĒMISKĀJĀ BIBLIOTĒKĀ

Latvijas Akadēmiskā bibliotēka piedāvā šādas grāmatas:

Balodis Agnis. Baltijas valstis II pasaules kara priekšvakarā. Pārlabots un papildināts izdevums. B. p.: PBLA: LNF, 1990.

Būmanis Mārtiņš. Die KP Lettlands und die nationale Frage im Zeichen der «Umgestaltung». Köln, 1989.

Brumanis Andrejs. Bīskaps Meīnards vēstures gaismā: Latvijas kristianizēšanas 800. g. atceres

izd. / K. Ruča iev. — Roma: B. i., 1986.

Čaupova Ruta. Marfa Skulme: Tēlniečība. Latv. ZA, Lit., folkloras un mākslas inst., Latv. Māksl. sav.-ba. R. «Zinātne», 1992.

Chautauqua, Jurmala, 1986: A Latv. — Amer. perspective Ed. Ojars Kalnīns. — Rockville (Md.): The Amer. Latv. Assoc. in the US, 1987.

Cīka Vilis. Prezidiju konventa sports / Ērika Pārupa iev. —

Nujorka: Latv. korporāciju apv.-ba, 1975.

Gērmanis Uldis. Izvērtēšanai: Par mūsu vēst. pieredzi. — Stockholm: Memento.

Jubilee conference Hilda Tabata — 90: Invited addresses a. rep., Tarfu, Estonia, Sept. 7-II, 1992. — Tarfu: Univ., 1992.

Karulis Konstantīns. Latviešu etimoloģijas vārdnīca: 2 sēj. — R. Avots, 1992.

Latviešu karavīrs otrā pasaules kara laikā. [Minstere]: Daugavas Vanagu centr. valde, 1970. 10.: Kritušie un bez vēsts pa-

zudušie latviešu karavīri / Sakārt. Alfrēds Jānis Bērziņš, 1989.

Memoranda on reestablishing freedom and independence in Latvia in connection with the European Security and Cooperation Conference. — Washington: World Federation of Free Latvians, 1973.

Memorandum on reestablishing freedom and independence in Latvia. — Rockville: World Federation of Free Latvians, 1990.

Pieraksti (Sava arhīva materiālus krātuvi) vajadzībām sakārt. un pavair. Arturs Plaudis. — Park

Recenzenti: Dr. habil. philol. A. Blinkena, Dr. habil. philol. A. Reķēna, Dr. habil. philol. M. Rudzīte.

21. septembrī plkst. 16.00 Svešvalodu fakultātes aktu zālē Visvalža ielā 4a notiks Filoloģijas nozares Habilitācijas un promocijas padomes (HP-I) sēde, kurā disertāciju filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs LU Filoloģijas fakultātes Baltu valodu katedras lektore

LIDIJA LEIKUMA

par tēmu:

«Darbības vārds Krāslavas, Aulejas, Skaistas un Izvalas izloksnē».

Recenzenti: Dr. habil. philol. A. Breidaks, Dr. habil. philol. A. Reķēna, Dr. philol. A. Stafecka.

23. septembrī plkst. 10.00 Rīgā, Dzērbenes ielā 27, Latvijas koksnēs kīmijas institūta sēžē zālē LU KKI Promocijas un habilitācijas padomes sēdē Tallinas Tehniskās universitātes vecākā zinātniskā līdzstrādniece

URVE KALLAVUS

aizstāvēs disertāciju kīmijas doktora grāda iegūšanai «Tvaika sprādzienā iegūtās koksnēs morfoloģija un ultrastruktūra». Darba zinātniskais vadītājs: Dr. habil. kīm. J. Grāvitās.

Recenzenti: Dr. habil. fiz., prof. A. Siliņš, Dr. biol. E. Lazda, Dr. kīm. A. Treimanis.

Ar disertāciju var iepazīties LU KKI bibliotēkā.

LASĪTĀJU IEVĒRĪBAI!

Nākamais laikraksts «Zinātnes Vēstnesis» numurs iznāks septembra vidū.

Indeks 77165.

Iespēsts a/s «Preses nams» tipogrāfijā, Rīgā, Balasta dambī 3.

Augsplpledē. 1 uzsk. Iespēlioksne.

Metiens 1200 eks.

Pasūtījums nr. 1063.

Redaktore Zaiga Kipere.
«Zinātnes Vēstnesis».
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.
«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmīks Ēvalds Mugurevičs.
Redkolēģijā: akadēmīks Mārtiņš Bēkers, akadēmīks Juris Ekmānis, LZA Goda loceklis Jānis Graudonis, doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Martinsons.
Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.